

Työeläkekuntoutus

	4
Lukijalle	
	5
Työkykyongelmien hallinta työyhteisössä	
	6
Työeläkekuntoutuksen yleiset periaatteet	
	7
Oikeus ammatilliseen kuntoutukseen	
	10
Kuntoutuksen sisältö	
	13
Esimerkkejä työeläkekuntoutuksesta	
	17
Työeläkekuntoutuksen käynnistäminen ja hakeminen	
	18
Kuntoutusajan toimeentulo ja muut kuntoutuksen kustannukset	
	19
Valitusoikeus työeläkekuntoutuksesta	
	20
Ammatillisen kuntoutuksen työnjako ja yhteistyö	

Lukijalle

Työkyky säilyy ja työhyvinvointi paranee, jos työkyvyn heikkeneminen kyetään työpaikoilla havaitsemaan riittävän varhain. Työeläkekuntoutus koostuu toimenpiteistä, joiden avulla työeläkevakuuttaja voi tukea työntekijää tai yrittäjää jatkamaan työelämässä sairaudesta huolimatta. Työeläkekuntoutuksen mahdollisuuksia on viime vuosina hyödynnetty aiempaa yleisemmin. Keinovalikoima on sellainen, että se mahdollistaa usein jatkamisen omassa työssä, omalla työpaikalla tai ylipäätään työelämässä.

Työeläkevakuuttajilla on vastuu työelämässä olevien ammatillisesta kuntoutuksesta. Kela puolestaan järjestää kuntoutusta niille, jotka eivät ole kiinnittyneet työelämään. Tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöt vastaavat

kuntoutuksesta, jos sen tarve aiheutuu työtapaturmasta, ammattitaudista tai liikennevahingosta. Työhallinto vastaa pääasiassa työttömien ammatillisesta kuntoutuksesta. Työeläkevakuuttajat ja Kela ovat kehittäneet kuntoutushakemusten käsittelytapoja niin, että kuntoutuja voidaan ohjata mahdollisimman nopeasti ja tarkoituksenmukaisesti oikeaan paikkaan.

Tämä vihkonen kuvaa työeläkevakuuttajien tukeman ammatillisen kuntoutuksen periaatteita ja käytäntöjä. Se on tarkoitettu ensisijaisesti kuntoutuksen asiantuntijoille. Toivomme, että materiaali palvelee myös kuntoutujan tiedontarpeita.

Työeläkevakuuttajat TELA

Työkykyongelmien hallinta työyhteisössä

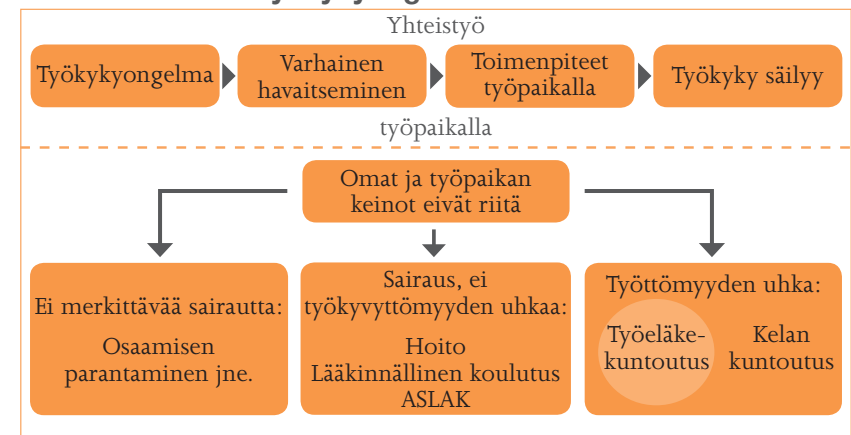
Koko työyhteisön hyvinvointi muodostaa perustan yksilön työhyvinvoinnille. Yleinen työhyvinvointi on osa jokapäiväistä johtamista ja työpaikan arkitoimintoja.

Työeläkejärjestelmän rooli yksilön työkyvyn ylläpitämisessä ja tukemisessa alkaa käytännössä vasta siinä vaiheessa, jolloin on jo nähtävissä työkyvyttömyyseläkkeen uhka. Tätä ennen on työpaikalla voitu tehdä erilaisia toimenpiteitä henkilön työkyvyn tukemiseksi. Ensisijainen vastuu yksilön työkykyongelmien havaitsemisessa ja niiden hoitamisessa onkin työpaikalla. Työpaikalla olisi hyvä olla yhteisesti sovittuja toimintamalleja, joiden mukaan toimitaan, jos huomataan työntekijän työkyvyn heikkeneminen.

Kun työpaikan omat keinot eivät riitä, tarvitaan ulkopuolista tukea työntekijän työkyvyn säilyttämiseksi. Jos ongelmien taustalla on muu kuin sairaus, ulkopuolista apua voi saada aikuiskoulutusjärjestelmistä tai työhallinnosta. Jos ongelmat johtuvat sairaudesta, ulkopuolinen apu voi olla erikoislääkäritasoisista sairauden hoitoa tai lääkinällistä kuntoutusta. Jos sairaus aiheuttaa työkyvyttömyyseläkkeen uhan, voi ammatillinen kuntoutus tulla kysymykseen.

Työterveyshuollolla on tärkeä rooli yksilön mahdollisen kuntoutustarpeen selvittämisessä. Sillä on tietoa hänen sairaushistoriastaan ja lääketieteellinen osaaminen arvioida sairauksien ennustetta. Työterveyshuolto tuntee myös työpaikan työtehtävien luonnetta ja yleistä toimintaympäristöä.

Työkykyongelman hallinta

Työeläkekuntoutuksen yleiset periaatteet

Työeläkekuntoutuksen tarkoituksena on se, että yksilö pystyy sairaudesta, viasta tai vammasta huolimatta jatkaamaan työelämässä.

Työeläkekuntoutukselta vastaavat työeläkevakuuttajat eli työeläkeyhtiöt ja työeläkelaitokset. Työeläkekuntoutusasioista on pääsääntöisesti vastuussa se työeläkevakuuttaja, jossa henkilön työpaikan työeläkevakuutus on tai jossa vakuutus viimeksi oli. Työeläkevakuuttajien yhteystiedot on esitetty vihkosien lopussa.

Työeläkekuntoutus on yksilöllistä

Työeläkekuntoutuksen kohteena on aina yksilö. Kuntoutustarpeen arviointi ja kuntoutussuunnitelma perustuvat

hänen kokonaistilanteeseensa, jossa otetaan huomioon muun muassa henkilön ikä, koulutus, työkokemus, muu osaaminen, muut sosiaalis-taloudelliset tekijät, toimintakyky, terveydentila ja terveydentilan ennuste. Työeläkekuntoutuksena ei tueta ryhmäkuntoutusta. Myöskään työpaikoilla tapahtuva työhyvinvointia ylläpitävä (Tyhy) -toiminta ei kuulu työeläkekuntoutukseen.

Työeläkekuntoutus on ammatillista kuntoutusta

Työeläkekuntoutus on ammatillista kuntoutusta. Ammatillisella kuntoutuksella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan yksilön jatkamista työelämässä.

Kuntoutuksen lähtökohtana yhteistyö oman työpaikan kanssa

Työeläkekuntoutukseen liittyy olennaisesti tiivis yhteys työpaikkaan, jonka mahdollisuudet työjärjestelyihin pyritään aina ensin selvittämään. Kuntoutuksen onnistumisen todennäköisyys kasvaa, jos työyhteisö on mukana kuntoutuksen toteutumisessa. Ammatillista kuntoutusta voi hakea myös työsuhteen päätyttyä.

Työeläkekuntoutus säästää eläkemenoja

Tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös, miten todennäköisesti kuntoutuksella säästetään eläkemenoja. Ammatillinen kuntoutus on kannattavaa työeläkejärjestelmän näkökulmasta, jos työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä pystytään vähentämään vähintään niin paljon, että kuntoutusohjelma on maksanut itsensä takaisin.

Oikeus ammatilliseen kuntoutukseen

Työeläkekuntoutuksen saamisen edellytykset ovat:

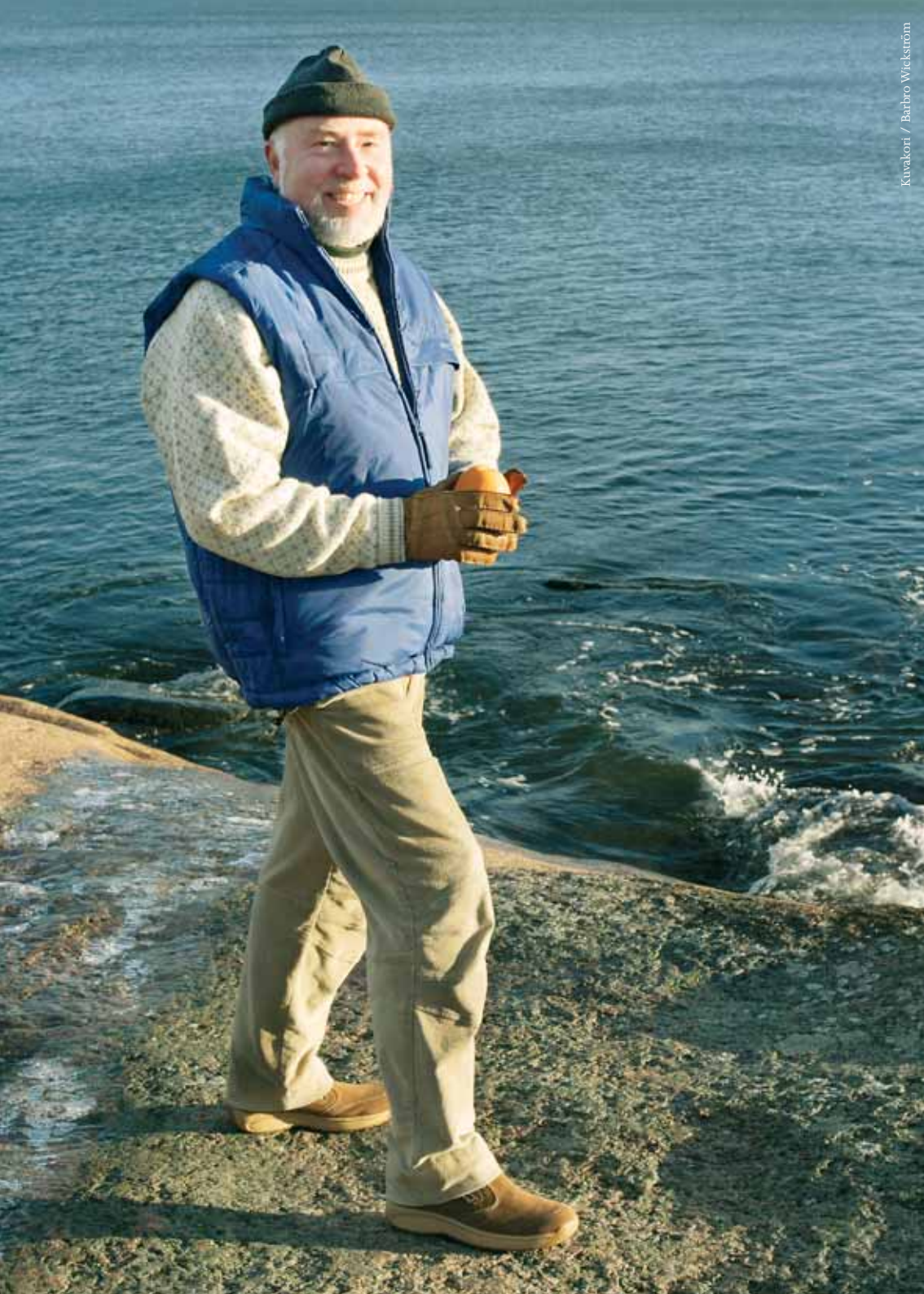
- asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma aiheuttaa todennäköisesti uhkan tulla työkyvyttömäksi ja aiheuttaa työ- ja toimintakyvyn alenemaa
- työkyvyttömyyden uhkaa voidaan siirtää tai estää tarkoituksenmukaisen ammatillisen kuntoutuksen avulla
- työkyvyttömyyseläkkeellä olevan hakijan eläkkeen nk. tulevan ajan ansiot täyttävät vaatimukset
- kuntoutujalla on yhteys työelämään
- työeläketurvaa on ansaittu riittävästi
- hakijalla ei ole oikeutta kuntoutukseen tapaturma- tai liikennevakuutuksen perusteella.

Työkyvyttömyyden uhka

Työkyvyttömyyden uhkalla tarkoitetaan sitä, että hakija tulisi ilman ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä todennäköisesti lähivuosina niin työkyvyttömäksi, että hänelle myönnettäisiin täysi tai osatyökyvyttömyyseläke. Lähivuosilla tarkoitetaan pääsääntöisesti noin viittä vuotta.

Työeläkekuntoutus osana työeläkevakuuttajien toimintaa

Uhkan arvioinnissa otetaan hoidon ja kuntoutuksen mahdollisuudet huomioon. Hoidon ja kuntoutuksen odotettavissa olevat hyödyt otetaan huomioon, vaikka hoidot eivät olisi vielä päättyneet. Arviointi perustuu aina yksilön tilanteeseen, jossa hakijan toimintakyky ja sen ennuste ovat tarkastelun kohteena.

Työeläkejärjestelmällä on päävastuu työelämässä olevien ammatillisesta kuntoutuksesta. Oleellista on, että henkilö on vakiintuneesti kiinnittynyt työelämään ja yhteys työelämään on säilynyt niin että työntekijä on ansainnut viiden viimeisen vuoden aikana yhteensä vähintään 31 492,15 euroa (vuoden 2011 tasossa). Tällöin asiakkaan tilanne on sellainen, että työeläkekuntoutuksen toimenpiteillä häntä voidaan useimmiten parhaiten auttaa.

Kuntoutujan yhteyden työelämään voidaan yleensä katsoa katkenneen, jos työttömän henkilön viimeisen työsuhteen päättymisestä on jo kulunut yli 2 vuotta. Kuntoutujalta edellytetään, että hän on ansainnut Suomessa työeläketurvaa kohtuullisen pitkään.

Kuntoutujan yhteyden työelämään voidaan yleensä katsoa katkenneen, jos työttömän henkilön viimeisen työsuhteen päättymisestä on jo kulunut yli 2 vuotta. Kuntoutujalta edellytetään, että hän on ansainnut Suomessa työeläketurvaa kohtuullisen pitkään.

Työeläketurvan ansainta

Työeläketurvan hoitaminen on vakuustointia. Tämä ilmenee muun muassa siten, että turvan piiriin pääseminen edellyttää työeläketurvan ansainta. Vakuutusperiaate määrää myös useimmiten maksajan eli vastuussa olevan työeläkevakuuttajan työkyvyttömyys-, työttömyys- ja kuntoutuspauksissa.

Jokaisen tapauksen kohdalla arvioidaan aina erikseen, voidaanko hakijan katsoa olleen riittävän pitkään työelämässä. Arvioinnissa otetaan huomioon muun muassa hänelle työeläkejärjestelmästä mahdollisesti myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen määrä verrattuna tarkoituksenmukaisiin kuntoutuskustannuksiin.

Nuoren henkilön kohdalla arvioidaan sitä, onko hän ehtinyt kiinnittyä työelämään. Oleellisinta on se, kuinka monelta vuodelta hän on ansainnut työeläkettä.

Tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta

Työeläkejärjestelmän ammatillista kuntoutusta pidetään tarkoituksenmukaisena, jos sen avulla voidaan siirtää tai estää hakijan odotettavissa oleva työ-

kyvyttömyys tai sen avulla voidaan palauttaa tai korjata hakijan työkykyä niin, että hän voi jatkaa sopivassa työssä tai palata takaisin työelämään. Tarkoituksenmukaisuus tarkoittaa myös sitä, että ammatillinen kuntoutus lykkää hakijan jäämistä eläkkeelle niin, että sillä on todennäköisesti eläkemenoa säästävää vaikutus. Ammatillista kuntoutusta voidaan myöntää alle 63-vuotiaalle vointekijälle ja yrittäjälle.

Tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon terveydentilan lisäksi myös hakijan ikä, ammatti, koulutus, yhteys työelämään ja aikaisempi toiminta. Tämän lisäksi otetaan huomioon se, johtaako haettu ammatillinen kuntoutus todennäköisesti työelämään palaamiseen tai työnteon jatkamiseen hakijan terveydentilalle sopivassa työssä.

Kuntoutuksen ei yleensä katsota olevan tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin, jos etenevä sairaus johtaa todennäköisesti työkyvyttömyyteen huolimatta ammatillisesta kuntoutuksesta. Kuntoutusta ei myöskään yleensä tueta, jos kuntoutusta haetaan lähinnä hoidollisten tavoitteiden vuoksi.

Muiden tahojen kuntoutuksen vaikutukset

Oikeutta työeläkekuntoutukseen ei ole, jos hakijalla on oikeus kuntoutukseen tapaturma- tai liikennevakuutusjärjestelmien perusteella. Työeläkekuntoutukseen ei myöskään ryhdytä, jos

ammatilliset kuntoutustoimenpiteet ovat jo käynnissä muualla, esimerkiksi Kansaneläkelaitoksessa tai työhallinnossa. Kuntoutuksen selvittelyä ei kuitenkaan katsota kuntoutuksen toimeenpanoksi.

Kuntoutuksen sisältö

Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma on ammatillisen kuntoutuksen henkilökohtainen suunnitelma, josta selviää ne toimet, joita hakija suunnittelee työelämään paluunsa tai työelämässä pysymisensä tueksi. Suunnitelmasta tulee selvittää tavoitteena oleva tehtävä tai ammatti, kuntoutussuunnitelman toteutuspaikka, aikataulu ja arvio työllistymismahdollisuuksista. Kuntoutussuunnitelman tavoitteena voi joskus olla myös osa-aikatyö.

Työeläkevakuuttaja ottaa kantaa kuntoutussuunnitelmaan vasta sen jälkeen, kun hakijalla on todettu oikeus ammatilliseen kuntoutukseen. Päätös voi olla myös ennakkopäätös, joka on voimassa yhdeksän kuukautta. Tänä aikana hakijan on toimitettava kuntoutussuunnitelma omalle työeläkevakuuttajalle.

Jos kuntoutussuunnitelmaa ei ole kuntoutushakemuksen yhteydessä tai jos haettua suunnitelmaa ei voida tukea työeläkekuntoutuksena, kuntoutussuunnitelman valmistelu käynnistetään tai valmistelua jatke-

taan työeläkevakuuttajan kuntoutussuunnittelijan ja hakijan yhteistyönä. Työeläkevakuuttaja voi myös lähettää hakijan kuntoutussuunnitelman laatimista varten tutkimuksiin kuntoutuksen palveluntuottajalle tai työvoimatoimistoon. Tavoitteena on sellainen kuntoutussuunnitelma, jota voidaan tukea työeläkekuntoutuksena. Kuntoutustarpeen arvioimiseen tähtäviä tutkimuksia työeläkevakuuttajat eivät kustanna.

Työeläkekuntoutuksen keinot

Ensimmäisenä vaihtoehtona selvitetään, voiko hakija jatkaa entisessä työssään työjärjestelyjen avulla. Tämän jälkeen selvitetään, voiko omalla työpaikalla sijoittua muihin työtehtäviin työkokeilun tai työhönvalmennuksen avulla. Näiden toimenpiteiden avulla voidaan myös kokeilla sijoittumista uuden työnantajan palvelukseen.

Jos työssä jatkaminen vaatii lisäkoulutusta, selvitetään seuraavaksi nykyisen työnantajan mahdollisuudet tarjota uuden koulutuksen mukaista työtä. Tähän voidaan joskus yhdistää esimerkiksi työkokeilu- tai työhönvalmennusjakso.

Viimeisenä vaihtoehtona selvitetään uudelleen koulutuksen mahdollisuudet. Tällöin työllistyminen tapahtuu yleensä avoimilla työmarkkinoilla. Tämän vuoksi on tarpeen selvittää etukäteen suunnitellun koulutuksen jälkeiset työllistymismahdollisuudet.

Ammatillinen kuntoutus suunnitellaan aina yksilöllisesti hakijan tarpeiden mukaan. Joskus kuntoutustoimenpiteet seuraavat toisiaan ketjuna. Toimenpiteet ovat luonteeltaan ammatillisia.

Keskeisiä työeläkekuntoutuksen toimenpiteitä ovat:

- neuvonta
- työkokeilu ja työhönvalmennus
- kurssit
- työhön tai ammattiin johtava koulutus
- elinkeinotuki

Neuvonta

Neuvonta, ohjaus ja konsultointi ovat tärkeä osa työeläkekuntoutusta. Neuvonta palvelee vakuutettuja, työnantajia ja kuntoutusverkostoa. Se on myös kiinteä osa koko kuntoutusprosessia kuntoutussuunnitelman valmistelusta alkaen.

Neuvonnan yhteydessä voi joskus löytyä kuntoutuksen sijaan asiakkaan tilanteeseen paremmin sopivia vaihtoehtoja. Esimerkiksi osatyökyvyttömyyseläke tai osa-aikaeläke ovat tällaisia työeläketurvaan kuuluvia etuuksia.

Työhönpaluun tukeminen

Työkokeilu ja työhönvalmennus ovat työpaikkakuntoutuksen muotoja. Työpaikkakuntoutuksen suunnitelma syntyy tavallisesti hakijan, työpaikan edustajien ja työterveyshuollon yhteistyönä. Työpaikkakuntoutuksesta tehdään kir-

jallinen sopimus, jossa sovitaan muun muassa kuntoutujan ohjauksesta. Työpaikkakuntoutukseen voidaan yhdistää jokin lyhytkestoinen koulutusjakso.

Jos työnantaja maksaa kuntoutujalle palkan kuntoutusajalta, kuntoutuja työskentelee työsuhteessa. Tällöin kuntoutusraha voidaan maksaa työnantajalle. Työeläkevakuuttaja ottaa työpaikkakuntoutuksen ajaksi kuntoutujalle tapaturmavakuutuksen, jos kyseessä ei ole työsuhteessa tehty työ.

Työkokeilu on muutaman kuukauden mittainen jakso, jossa kokeillaan, miten kuntoutuja suoriutuu työtehtävistään. Työkokeilua voidaan järjestää työhön paluun tukemiseksi pitkän sairausjakson jälkeen. Tällöin voidaan olla joustavia työajoissa ja antaa esimerkiksi mahdollisuuksia perehtyä poissaoloihin tapahtuneisiin muutoksiin. Työkokeilua voidaan käyttää myös uudelleensijoittumisen tukena tai suunniteltaessa uudelleen koulutusta.

Työkokeilua käytetään usein helpottamaan sairauslomalta palaavan työntekijän työhön paluuta. Muita tapoja vastaavaan tilanteeseen ovat esimerkiksi sairausvakuutuksen osapäiväraha tai työterveyshuollon päätöksellä toteutettu työkokeilu, jolloin Kela maksaa kuntoutujalle tai hänen työnantajalleen kuntoutusrahaa. Näistä vaihtoehdoista saa tarkempia tietoja Kelasta.

Työhönvalmennuksessa laaditaan yksilöllinen ohjelma, jonka tavoitte-

na on oppia työ käytännössä. Työhönvalmennus voi kestää useampia kuukausia. Sitä voi edeltää työkokeilu, ja siihen yhdistetään usein tietopuolista opiskelua.

Kurssit

Erilaiset kurssit voivat tarjota mahdollisuuden esimerkiksi täydentää aikaisemmin hankittua ammatillista koulutusta. Sopiva kurssi voidaan yhdistää esimerkiksi työpaikkakuntoutukseen.

Työhön tai ammattiin johtava koulutus

Kun oman työpaikan mahdollisuudet eivät riitä kuntoutujan tukemiseksi, saatetaan tarvita ammatillista koulutusta. Tavoitteena on useimmiten uuteen ammattiin tähtäävä koulutus. Koulutusvaihtoehdot ovat laajat, sillä kyseeseen voivat tulla erilainen ammattikoulutus ja myös esimerkiksi ammattikorkeakoulutus. Myös oppisopimuskoulutus voi tulla kysymykseen. Oppisopimuskoulutuksessa työnantaja maksaa aina palkkaa.

Työeläkekuntoutuksella ei tueta normaaliin elämäntilanteeseen kuuluvaa opiskelua eikä ensimmäisen ammatin hankkimista. Työeläkekuntoutuksen käytännön periaatteena on ollut myös se, että lähtökohtaisesti kuntoutuksen tavoitteena ei ole ammattiaseman nostaminen, joten ensisijaisesti etsitään samantasoista uutta ammattia.

Elinkeinotuki

Elinkeinotuen avulla tuetaan oman yrityksen perustamista, muuttamista tai ammatin harjoittamista. Tuki on korotonta tai yleisen korkotason alitavataa lainaa tai avustusta. Elinkeinotuen myöntäminen edellyttää yrityksen toimintaedellytysten ja hakijan yrittäjäominaisuuksien varmistamista.

Elinkeinotuen osuus yrityksen kokonaisrahoituksessa pitäisi olla kolmannes tai korkeintaan puolet, jotta yritys olisi taloudellisesti terveellä pohjalla. Yritystoiminnan käynnistysvaiheessa voidaan kuntoutujalle myös myöntää harkinnanvaraista kuntoutusavustusta.

Yrittäjien työeläkekuntoutus

Yrittäjällä on samanlainen oikeus työeläkekuntoutukseen kuin palkansaajalla. Yrittäjien työeläkekuntoutukseen liittyvissä asioissa on syytä olla yhteydessä omaan YEL-yhtiöön tai YEL-kassaan. Maatalousyrittäjien eläkelaitos palvelee puolestaan maatalousyrittäjiä. Melan kuntoutusetuihin kuuluu myös työnteon jatkamista tukevien apuvälineiden kustantaminen.

Esimerkkejä työeläkekuntoutuksesta

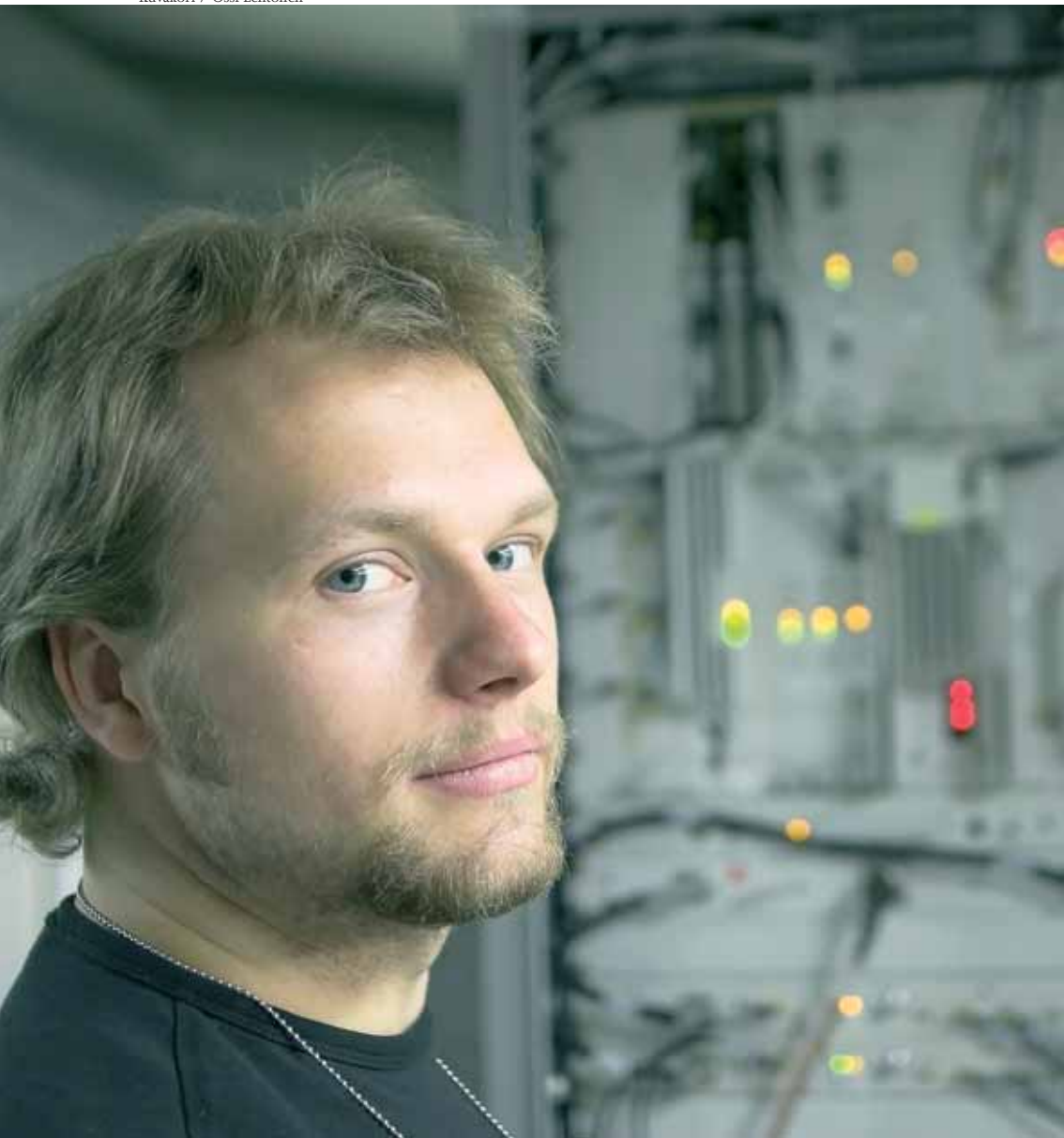
1. Työkokeilun avulla työhön palaaminen

PP on 59-vuotias sairaanhoitaja, joka on ylioppilas ja suorittanut sairaanhoitajan tutkinnon. Hän toimii päihdepoliklinikalla.

PP:n masennusoireet alkoivat vähitellen. Aloite-, keskittymis- ja toimintakyky huononivat. Hänellä oli jopa itsemurha-ajatuksia. Ruokahalu hävisi ja paino laski. Yöunet heikkenivät ja kielteiset asiat pyörivät jatkuvasti mielessä. Hän hakeutui oireiden vuoksi työterveyshuoltoon, jonka avulla käynnistyi sekä lääke- että terapiahoito. Hän haki määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä, joka hänelle myönnettiin.

Toipumisen edetessä hoitotaholta ehdotettiin työhön palaamista ammatillisen kuntoutuksen tuella. PP:n, esimiehen ja työterveyshuollon yhteistyön tuloksena päädyttiin kolmen kuukauden mittaiseen työkokeiluun PP:n omassa työssä siten, että työaika ja vastuuta lisättiin asteittain. Työeläkevakuuttaja tuki työhön paluuta työkokeilulla. Sen aikana PP perehtyi työssä tapahtuneisiin muutoksiin. Hoitokontaktin ohella hänellä oli säännölliset keskustelut oman esimiehensä kanssa.

PP palasi hyvin onnistuneen työkokeilun päättyessä kokopäiväisesti omaan työhönsä. Kuntoutustuki päättyi

ja työnteon tueksi hänelle järjestettiin työnohjaus, säännölliset kehityskeskustelut ja aikataulutettu työpaikan sisäinen koulutus.

2. Tuki kuntoutussuunnitelman laatimiseen

RR on 39-vuotias autoilija, joka ei voi jatkaa ammatissaan näköongelmien ja selkäsairauden takia. Työnantaja on kuljetusliike, jolla ei ole tarjota muuta työtä.

RR:n tapauksessa tarvitaan ammatin vaihto ja suunnitelma työhön paluuseen. Asiakas on neuvoton, eikä tiedä kuinka edetä, koska hän on tehnyt vain autoilijan työtä eikä osaa ajatella muuta vaihtoehtoa. Hän toivoo tukea, jotta voisi suunnitella työelämässä jatkamista. Työeläkevakuuttaja päätti, että RR:lle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma työhön palaamiseksi.

3. Työhönvalmennus

LL on 46-vuotias LVI- asentaja, jonka kyynärpää on leikattu monta kertaa jännetulehduksen vuoksi. Kyynärpäähän on kuitenkin jäänyt kipuja ja toimintarajoitteita.

LL on ollut kuntoutustuella jo 6 kuukautta. Työpaikalla oli alustavasti mietitty uusia työtehtäviä. Suunnitelma tuli 1,5 vuotta kestävä työhönvalmennus työnjohdollisiin tehtäviin. Valmennus sisältäisi muun muassa ATK-koulutusta, urakkalaskentaa, LVI-suunnittelua ja sopimusjuridiikkaa.

Työeläkevakuuttaja antoi myönteisen päätöksen suunnitelmasta. Työnantaja maksaa LL:lle palkan valmennusajalta, joten kuntoutustuki ja kuntoutuskorotus maksetaan työnantajalle. Lisäksi korvataan koulutuksesta aiheutuvia kurssimaksuja.

4. Oppisopimuskoulutus

NN on 43-vuotias maatalouslomittaja. NN on käynyt peruskoulun ja suorittanut karjatalouden ammattitutkinnon. Hän on toiminut emäntänä omalla tilalla, mutta viimeiset 12 vuotta hän on työskennellyt maatalouslomittajana. Nykyisen työnantajan palveluksessa hän on ollut noin neljä vuotta.

NN:n työkykyä rajoittaa hankala selkäsairaus. Kipuja on alaselässä ja vasemman lonkan alueella. Kipu säteilee nilkkaan. Autoa hän kykenee ajamaan kerrallaan puoli tuntia. Etukumarat asennot ja fyysisesti kuormittavat tehtävät aiheuttavat kipuja.

NN on käynyt lääketieteellisissä tutkimuksissa, saanut fysioterapiaa, kipuhoidoja ja hän tekee aktiivisesti kotiharjoitteita. Yhdenjaksoinen sairausloma on jatkunut yhdeksän kuukautta. Työterveyshuollon arviona on, että NN ei kykene jatkamaan maatalouslomittajan työtään.

NN:n, työnantajan ja työterveyshuollon selvittelyissä ei löydetty mahdollisuuksia sopivampiin tehtäviin sijoittumiseen.

Suunnitelmaksi tuli oppisopimus-koulutus pieneläinhoitajaksi. Koulutus kesti kaksi vuotta. Työeläkevakuuttaja tuki koulutusta ammatillisena kuntoutuksena. NN suoritti tutkinnon ja sijoittui oppisopimuskoulutuksen aikaiselle työnantajalleen koulutuksen mukaisiin tehtäviin.

5. Kuntoutus ammattikorkeakoulussa

MM on 35-vuotias ammattikoulun käynyt autopeltiseppä. Hänellä on todettu selkäsairaus eikä hän voi enää jatkaa nykyistä työtään. Työnantaja on pieni yritys, jolla ei ole mahdollisuutta järjestää MM:lle sopivampaa työtä.

Työeläkevakuuttaja antoi MM:lle ennakkopäätöksen oikeudesta kuntoutukseen ja ohjasi hänet työvoimatoimiston ammatinvalintapsykologille kuntoutussuunnitelman laatimiseksi. Suunnitelmaksi tuli 4-vuotinen insinöörin ammattikorkeatutkinto, jota päätettiin tukea huomioiden MM:n nuori ikä ja terveydelliset rajoitukset.

6. Yrittäjän kuntoutus

TT on 45-vuotias laatoittajayrittäjä, jolla on polvisairaus. Hän ei voi jatkaa laatoittajana, mutta on halukas muuttamaan yrittäjätoimintaansa rakennusten kuntokartoitusten tekemiseen.

TT hakee kurssitusta kuntokartoitusten tekemiseen. Kurssi korvataan työeläkekuntoutuksena. Yrittäjä jatkaa yritystään muutetulla työnkuvalla.

7. Maatalousyrittäjän kuntoutuksesta; apuvälineet

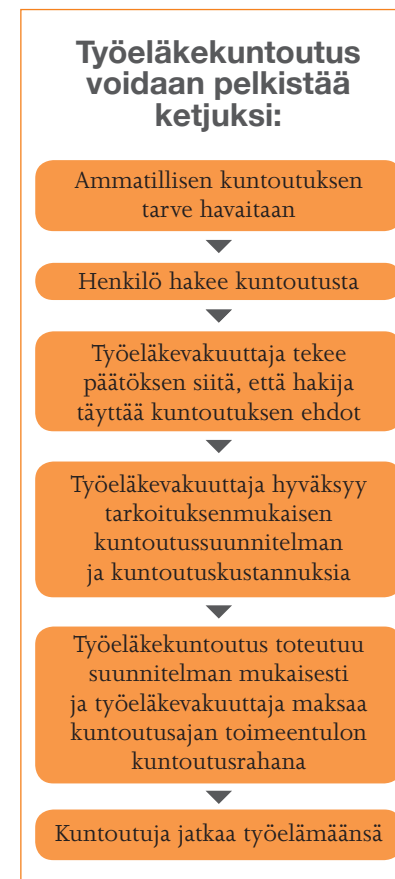
HH on 51-vuotias lypsykarjatilan emäntä Pohjanmaalta. Tilalla on peltoa 34 ha ja metsää 65 ha. Lehmä on 20 ja nuorta karjaa 15. Lehmät lypsetään putkilypsillä.

Emännällä on ollut useiden vuosien ajan oikean olkapään vaivoja, minkä vuoksi ollut myös useita sairausloma-jaksoja. Emäntä on hakenut avustusta lypsinkiskojen hankintaan. Hänellä katsottiin olevan työkyvyttömyyden uhka lähivuosina, minkä perusteella myönnettiin avustusta lypsinkiskojen hankintaan.

Työeläkekuntoutuksen käynnistäminen ja hakeminen

Kuntoutustarpeen havaitseminen

Yksilön työkykyongelmat ja siten myös mahdollisesti ammatillisen kuntoutustarpeen voi havaita yksilön itsensä li-

säksi työyhteisössä myös moni muu. Aloite ongelmien ratkaisemiseksi voi tulla esimerkiksi esimieheltä, luottamusmieheltä, työsuojeluvaltuutetulta, henkilöstöhallinnolta tai työtovereilta.

Työterveyshuollolla on tärkeä rooli kuntoutustarpeen havaitsemisessa ja arvioimisessa. Työterveyshuollolla on tietoa yksilön sairaushistoriasta, työstä ja työympäristöstä. Sillä on yleensä myös hyvät yhteydet työpaikkoihin, mikä mahdollistaa kuntoutussuunnitelman tekemisen yhdessä työntekijän ja esimiehen kanssa.

Työterveyshuoltolaissa painotetaan työterveyshuollon vastuuta työntekijöiden terveydentilan ja työ- ja toimintakyvyn selvittämisessä, arvioinnissa ja seurannassa. Sen edellytetään tekevän toimenpide-ehdotuksia yksilön työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Työterveyshuollon on annettava myös kuntoutusta koskevaa neuvontaa ja ohjattava työntekijöitä tarvittaessa kuntoutukseen.

Aloite voi tulla myös muualta terveydenhuollosta, esimerkiksi erikoissairaanhoidosta, mutta silloinkin olisi kannattavaa hyödyntää työterveyshuollon työpaikkatuntemusta.

Kansaneläkelaitos voi ehdottaa asiakkaalleen kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien selvittämistä, jos esimerkiksi sairauspäivärahan tai muiden etuuksien käsittelyn yhteydessä todetaan kuntoutustarve. Kansaneläkelaitoksen on selvittettävä sairauspäi-

värahan saajan kuntoutustarve silloin, kun päivärahan suorituspäivien lukumäärä ylittää 60. Jos Kelassa havaitaan kuntoutustarve, Kela voi aloittaa ammatillisen kuntoutuksen.

Työeläkevakuuttajilla on velvollisuus varmistaa, että työkyvyttömyyseläkettä hakeneen henkilön kuntoutusmahdollisuudet on selvitetty ennen eläkkeen ratkaisemista, ja tarvittaessa ohjata hänet kuntoutustarvetta vastaaviin palveluihin. Eläke voidaan myöntää kuntoutusasiaa selvittämättä, jos hakijan terveydentila on heikentynyt niin, ettei työhön palaaminen ole mahdollista.

Jos hakijan työkyvyttömyyseläkehakemus hylätään, on huolehdittava siitä, että hänelle annetaan tietoa kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan oikeiden kuntoutuspalveluiden piiriin.

Kuntoutuksen hakeminen

Varsinaista kuntoutuksen hakemista edeltää usein hakijan tai jonkun muun kuntoutustarvetta selvittäneen tahon yhteydenotto työeläkevakuuttajaan. Työeläkevakuuttaja voi myös tehdä aloitteen lähettämällä vakuutetulle kuntoutushakemuksen ja työeläkekuntoutusta koskevaa tietoa.

Työeläkekuntoutusta haetaan aina sitä varten laaditulla lomakkeella. Kuntoutus- eli niin sanotun K-lomakkeen saa työeläkevakuuttajien palvelupisteistä tai [www-sivuilta](http://www.sivuilla). Lomake löy-

tyy myös osoitteesta www.tyoelake.fi. Työeläkevakuuttajilla ja Kelalla on käytössään yhteinen kuntoutushakemuslomake.

Kuntoutushakemuksen liitteeksi tarvitaan yleensä B2-lääkärintlausunto. Jos hakijalle on tehty esimerkiksi työterveyshuollossa kuntoutus selvitys, se liitetään hakemukseen. Mukaan liitetään myös Kansaneläkelaitoksen tai työhallinnon selvitykset kuntoutustarpeesta tai kuntoutus- ja työllistymismahdollisuuksista.

Työeläkevakuuttaja pyytää useimmiten työnantajalta kuvauksen hakijan työtehtävistä ja työstä sekä selvityksen mahdollisista työjärjestelyistä.

Hakija voi liittää hakemukseensa myös kuntoutussuunnitelman, jos sellainen on valmiina.

Kuntoutusajan toimeentulo ja muut kuntoutuksen kustannukset

Kuntoutusajan toimeentulona on vaihtoehtoisesti kuntoutusraha tai osakuntoutusraha ja työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea saavalle kuntoutujalle maksetaan kuntoutuskorotusta. Myös kuntoutusavustusta voidaan joskus maksaa harkinnanvaraisena toimeentulona. Kuntoutujan toimeentulo on tehty kannustavaksi siten, että se on parempi kuin työkyvyttömyyseläke. Kuntoutujalla saa lisäksi olla

jonkin verran ansiotuloja ammatillisen kuntoutuksen aikana. Tämä voi osaltaan tukea esimerkiksi käytännön työkokemuksen kartuttamista jo uudelleen koulutusaikana.

Kuntoutusraha

Kuntoutusrahaa maksetaan vain aktiivisen kuntoutuksen eli kuntoutusohjelman toteutumisen ajalta. Kuntoutusrahan määrä on laskennallinen työkyvyttömyyseläke korotettuna 33 prosentilla. Kuntoutusrahaa laskettaessa otetaan huomioon koko työeläketurva.

Osakuntoutusraha

Kuntoutusraha maksetaan puolena, jos kuntoutuja ansaitsee aktiivisen kuntoutuksen aikaisessa ansiotyössään yli puolet eläkkeen perusteena olevasta palkastaan.

Osakuntoutusrahan määrä on puolet kuntoutusrahan perusteena olevasta työkyvyttömyyseläkkeen määrästä. Tähän puolikkaaseen lisätään 33 prosenttia.

Työkyvyttömyyseläkkeen kuntoutuskorotus

Jos työeläkevakuuttaja tukee työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella olevan työelämäänsä palaamista työeläkekuntoutuksena, maksetaan aktiivisen kuntoutuksen ajalta kuntoutuskorotusta. Kuntoutuskorotus on 33 prosenttia maksussa olevien työeläkkeiden määrästä.

Harkinnanvarainen kuntoutusavustus

Työeläkevakuuttaja voi maksaa harkinnanvaraista kuntoutusavustusta työeläkekuntoutuksen odotus- ja väliajoilta. Kuntoutusavustus on työeläkkeiden yhteismäärän suuruinen, eikä siinä ole 33 prosentin korotusta. Kuntoutusavustusta voidaan myös maksaa kuntoutussuunnitelman laatimista varten, jos hakijan oikeus ammatilliseen kuntoutukseen on todettu.

Kuntoutuksesta aiheutuneiden kustannusten korvaaminen

Työeläkejärjestelmän ammatillisesta kuntoutuksesta korvataan myös muita välittömiä opiskelu- ja matkakustannuksia. Korvaukset maksetaan Työeläkevakuuttajat TELA:n suositusten mukaisesti normikorvauksina. Normikorvausten määriin voi tutustua TELAn [www-sivuilla](http://www.sivuilla) osoitteessa www.tela.fi.

Valitusoikeus työeläkekuntoutuksesta

Työeläkekuntoutus on ollut lakisääteinen työeläke-etuus vuodesta 2004. Silloin avautui mahdollisuus hakea muutosta myös työeläkejärjestelmässä annettuihin ammatillisen kuntoutuksen päätöksiin. Muutoksenhakuoikeus koskee sekä päätöksiä, joilla ratkaistaan oikeus ammatilliseen kuntoutukseen että kuntoutuksen sisältöä.

Oikea muutoksenhakuelin mainitaan työeläkevakuuttajan päätöksessä. Työeläkevakuuttajan oikaisumahdollisuuden ohella muutoksenhakuelimiä ovat Työeläkeasiain muutoksenhakulautakunta (TELK) ja vakuutusosoikeus.

Ammatillisen kuntoutuksen työnjako ja yhteistyö

Ammatillinen kuntoutus on Suomessa monen toimijan vastuulla. Siksi sosiaali- ja terveysministeriön kuntoutusasiain neuvottelukunnassa on sovittu keskeisten ammatillisen kuntoutuksen toimijoiden – Kelan, tapaturma- ja liikennevakuutuksen, työeläkevakuuttajien ja työhallinnon – välisestä vastuunjaosta. Suositusten mukaan asiakkaan kuntoutusvastuu kuuluu hänen tilanteensa mukaisesti

- Kelan vastuulle kuuluvat nuoret, työelämään tulevat vammaiset ja vajaakuntoiset henkilöt, joilla ei vielä ole ehtinyt olla merkittävää työuraa.
- Tapaturma- ja liikennevakuutuksen vastuulle kuuluvat henkilöt, joiden kuntoutustarve perustuu edellä mainittujen lakien mukaisesti työtapaturmaan, ammattitautiin tai liikennevahinkoon.

- työeläkevakuuttajille kuuluu edellä kuvatulla tavalla päävastuu ammatinsa vakiintuneen aikuisväestön ammatillisesta kuntoutuksesta.
- työhallinnon vastuulle kuuluvat vajaakuntoiset työttömät ja työttömyysuhan alaiset, joiden mahdollisuudet saada sopivaa työtä tai säilyttää työ ovat huomattavasti vähentyneet vamman, sairauden tai vajavuuden takia.

Työnjaon pohjana olevan taulukon yksityiskohtia päivitetään vuosittain vastaamaan lainsäädäntöön tehtyjä muutoksia, tarkemmat tiedot osoitteesta www.kunk.fi.

Eri järjestelmillä on myös erilaisia kriteerejä, millä tavoin kuntoutujien terveydentilan, työkyvyn tai ansiomahdollisuuksien tulee olla heikentyneet kuntoutuksen käynnistämiseksi. Korvattavan kuntoutuksen sisältö vaihtelee kuntoutuksen järjestäjän mukaan.

Kelan ammatillisen kuntoutuksen edellytyksenä on, että kuntoutujalla on edellä esitetyllä tavalla arvioitu olevan työkyvyttömyyden uhka tai hänen työkyvynsä ja ansiomahdollisuutensa ovat olennaisesti heikentyneet sairauden vian tai vamman vuoksi. Kuntoutujan työssäololla ei tässä suhteessa ole merkitystä. Kelan ammatillista kuntoutusta voi saada myös, jos kuntoutusta ei ole

järjestetty esimerkiksi työeläkevakuuttajan toimesta.

Kelan ammatillisen kuntoutuksen muotoja ovat Tyk-kuntoutus, työ- ja koulutuskokeilut, kuntoutustarveselvitykset, kuntoutustutkimukset, työhönvalmennus, ammatillinen koulutus, elinkeinotuki ja vaikeavammaisen työssä ja opiskelussa tarvitsemat kalliit ja vaativat apuvälineet.

Tapaturma- ja liikennevakuutuksen ammatillisen kuntoutuksen edellytyksenä on, että kuntoutujan työ- ja ansiomahdollisuudet ovat alentuneet tai saattavat myöhemmin alentua vakuutusyhtiön korvattavaksi kuuluvan työtapaturman, ammattitaudin tai liikennevahingon vuoksi. Tapaturma- ja liikennevakuutuksen kuntoutus on ensisijaista muihin kuntoutusjärjestelmiin nähden. Kuntoutuksen käytännön asioita hoitaa ao. vakuutusyhtiö ja Vakuutuskuntoutus VKK.

Kuntoutujalle voidaan korvata tutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, työhönvalmennusta, ammatillista koulutusta sekä yritystukea.

Työhallinnon ammatillisen kuntoutuksen edellytyksenä on sairauden merkittävä vaikutus kuntoutujan työllistymismahdollisuuksiin. Työhallinnon ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut ovat kaikkien kansalaisen käytettävissä. Kuntoutusetuudet on sen sijaan rajattu edellä mainitulla tavalla

vajaakuntoisiksi todetuille työnhakijoille.

Kuntoutuksena voidaan järjestää muun muassa ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelua, tutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta ja myös työnantajalle voidaan tietyin edellytyksin maksaa työolosuhteiden järjestelytukea.

Kuntoutuksen toimijat tekevät myös yhteistyötä kehittääkseen keskinäistä yhteistyötä asiakastilanteissa. Työhönkuntoutumisen palveluverkosto on yksi konkreettinen yhteistyön muoto, jossa ammatillisen kuntoutuksen tutkimus-, selvittely- ja työllistymis- palveluiden tilaajat ja tuottajat pohtivat yhdessä yhteistyön muotoja, kuntoutujille sopivia palveluita ja asiakkaaksi ohjautumista.

Palveluiden tilaajina verkostossa ovat työeläkevakuuttajat ja Vakuutus-kuntoutus VKK. Palveluiden tuottajia ovat muun muassa kuntoutuslaitokset, työklinit, keskussairaaloiden kuntoutusyksiköt sekä työhönvalmennusäätiöt. Myös Kela ja työhallinto osallistuvat palveluverkoston toimintaan.

Palveluverkosto käyttää keskeisenä asiakastyön yhteydenpitokanavana KuntoutuNET-verkkopalvelua. Sekä palveluverkoston että KuntoutuNET:n toimintaa koordinoi Vakuutuskuntoutus VKK; lisätietoja osoitteesta www.vkk.fi.

Yhteystietoja

Työeläkevakuuttajat TELA puh. 010 680 6700 www.tela.fi

Työeläkeyhtiöt:

Eläke-Fennia puh. 010 5031 www.elake-fennia.fi
Eläke-Tapiola puh. (09) 4531 www.tapiola.fi
Etera puh. 010 553 300 www.etera.fi
Ilmarinen puh. 010 284 11 www.ilmarinen.fi
Pensions-Alandia puh. (018) 29 000 www.alandiabolagen.com
Varma puh. 010 2440 www.varma.fi
Veritas puh. 010 55 010 www.veritas.fi

Eläkesäätiöt ja kassat:

Eläkesäätiöyhdistys - ESY puh. (09) 6877 440 www.elakesaatioyhdistys.fi
Keva puh. 020 614 21 www.keva.fi
Maatalousyrittäjien eläkelaitos puh. 020 630 0500 www.mela.fi
Merimieseläkekassa puh. 010 633 990 www.merimieselakekassa.fi

Eläketurvakeskus puh. 010 7511 www.etk.fi
Kansaneläkelaitos puh. 020 63 411 www.kela.fi
Työvoimatoimistot puh. 010 60 4001 www.mol.fi
Vakuutuskuntoutus VKK puh. (09) 2312 2000 www.vkk.fi

Työeläke.fi-palvelu www.tyoelake.fi

www.tela.fi

Työeläkevakuuttajat TELA
p. 010 680 6700
Lastenodinkuja 1
00180 Helsinki

Ulkoasu Törmä • Ärrälä oy | Kannen kuva: Kivakori / Barbro Wickström | 2011

